

Ota Pavel (2. 7. 1930 Praha – 31. 3. 1973 Praha)

Český novinář a spisovatel, původním jménem Otto Popper. Autor **reportážních povídek** z oblasti **sportu** a **autobiografických próz** s tématy z vlastního **dětství**.

Ota Pavel se narodil jako nejmladší ze tří synů v rodině obchodního cestujícího Leo Poppera, jenž byl židovského původu a pracoval pro československé zastoupení švédské firmy Electrolux – prvního evropského výrobce elektrických vysavačů.

Rodina jezdila na letní byt do malebného, přírodně hodnotného kraje kolem řeky Berounky (dnes v Chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko). Pod vlivem rodičů – zejména tatínka – si Ota Pavel vytvářel silný **vztah k přírodě, k rybaření, ke sportu**.

Když v r. 1939 Němci krátce před vypuknutím Druhé světové války okupovali České země a nastolili tu mj. antisemitské zákony, rodina Popperových se odstěhovala z Prahy do odlehlého **Buštěhradu** mezi Prahou a Kladnem; V Buštěhradu Ota absolvoval druhý stupeň základní školy. V červnu 1942 se rodina Popperových stala nechtěnými svědky nacistické brutální likvidace sousední blízké obce Lidice a zmasakrování jejích mužských obyvatel – Lidice byly totiž omylem obviněny z účasti na úspěšném atentátu na prominentního nacistu Reinharda Heydricha.

Otův otec i oba starší bratři byli později deportováni do nacistického koncentračního tábora; všichni tam naštěstí přežili.

Ota Pavel se v r. 1944 stal hornickým učněm, ale po válce, když se rodina Popperových opět shledala, přestěhovali se zpátky do Prahy. Ota si postupně doplňoval vzdělání (maturoval 1960) a v r. **1949** začal pracovat v **Československém rozhlasu**; jeho starším kolegou a celoživotním přítelem se stal **Arnošt Lustig** (1926 – 2011), novinář a později mezinárodně proslulý autor příběhů s tematikou holokaustu (nacistického likvidačního pronásledování Židů) – za války byl v týchž koncentračních táborech jako Otovi bratři.

Rodina Popperových si počestila příjmení na *Pavel*. V rozhlasu Ota posléze působil ve **sportovní redakci** a tato specializace mu již zůstala. Od r. 1956 pracoval v **časopiseckých redakcích** (*Stadion* a *Československý voják*). Byl ženatý, s manželkou Věrou (1924 – 1993) měli tři syny.

Se **sportovními kluby** Pavel často cestoval do zahraničí. V r. 1962 doprovázel český fotbalový tým Dukla Praha na 2. ročník Amerického poháru, což byl euro-americký turnaj vynikajících klubových mužstev, jenž měl ve Spojených státech zpopularizovat kopanou. Dukla v letech 1961 – 1964 tento turnaj čtyřikrát vyhrála a Ota Pavel jí tematicky věnoval svou první knížku – soubor reportážních povídek *Dukla mezi mrakodrapy* (1964). Žánr **reportážní povídky** se pro Pavla stal typickým. Jako hlavní téma si zvolil literární portréty vynikajících sportovců současnosti či nedávné minulosti; zúročil i fakt, že s některými navázal osobní přátelství (např. s fenomenálním vytrvalostním běžcem Emilem Zátopkem).

Pavel psal s citem pro **obecně lidské poselství velkých sportovních výkonů**; Fascinovali ho lidé, kteří aby obstáli, museli ze sebe dostat to nejlepší. Novinářskou věcnost prolínal s dramaturgizující příběhovostí, využíval svůj talent pro jazykově vytříbené a přitom bezprostředně působící vypravěčství. Tak **spojoval** na vysoké úrovni **oblast umělecké a publicistické prózy** a zařadil se **mezi velké české žurnalisty** a zároveň **povídkáře** Jana Nerudu, Karla Poláčka, Karla Čapka a Františka Nepila (tvořícího chronologicky souběžně s Pavlem).

V r. 1964, během pracovního pobytu na zimních olympijských hrách v rakouském Innsbrucku, však u Pavla vypukla **duševní choroba** (zřejmě bipolární porucha), která jej odsoudila k invalidnímu důchodu (od r. 1966) a k častému pobývání v psychiatrických léčebnách. Právě v tomto období však Pavel napsal své další, rovněž úspěšné a ceněné knížky: v posledních z nich se

ohlížel do svého **dětství**. I zde rozvinul předchozí bohatou tradici, tentokrát českých příběhů o rodičích a dětech (F. Háj, Karel Poláček a mnozí další) a navíc v nich zachytil přechod z rozmarné atmosféry masarykovské první republiky do tísnivého ohrožení německým fašismem.

Zemřel na srdeční selhání.

Na Otu Pavla a celou rodinu Popperových vzpomínali v knížkách manželka Věra, syn Jan i bratr Hugo.

Některá díla:

Soubory reportážních povídek se sportovní tematikou *Dukla mezi mrakodrapy* (1964), *Plná bedna šampaňského* (1967), *Syn celerového krále* (1972);

Soubory vzpomínkových povídek s tematikou dětství *Smrt krásných srnců* (1971), *Jak jsem potkal ryby* (vyšlo 1974); podle některých z těchto próz byly natočeny televizní film *Zlatí úhoři* (1979; scénář a režie Karel Kachyňa, v roli tatínka Vladimír Menšík) a film *Smrt krásných srnců* (1986; scénář a režie Karel Kachyňa, v roli tatínka Karel Heřmánek).

Ota Pavel (1930 – 1973): Smrt krásných srnců (1971)

Smrt krásných srnců

My tři kluci jsme do toho kraje za hrad Křivoklát ohromně rádi jezdili. Tenkrát jsem nevěděl proč, ale dnes to vím. Můj tatínek pochopil už tenkrát, že jednou můžu uvidět bulváry Paříže a mrakodrapy New Yorku, ale už nikdy nebudu moci týdný bydlet v chalupě, kde voní v peci chleba a v máselnici se tluče máslo, protože u těch chalup budou jednou zastavovat embéčka, uvnitř budou blikat televizory, podají vám špatnou černou kávu a vybledlý chleba.

Kdysi tatínek hledal ten kraj po čuchu. Ve třicátých letech minul s naším osobním šoférem Tondou Valentou hrad Křivoklát a stoupal strašnými serpentínami dále na západ podél řeky Berounky, ve které tenkrát plavaly štiky jak krokodýlové a na mělčinách se v řasách převalovali tlouští a parmy jak polena. Tatínek všechno pozoroval a mířil dál až k zájezdní hospůdce U Rozvědčička a tam jsme na dvě sezony zůstali. Ale nebylo to ono. Přestože paní Fraňková byla krásná a příjemná žena a uměla báječný guláš a dršťkovou, v sobotu a v neděli tam byl kravál. Přijely sousty trempířů, čundráků, vandráků a kovbojíčků a z tiché hospůdky udělali peklo hodné Západu. (...)

Ale abych se vrátil k tomu, co se dělo pak s mým tatínkem a s námi. Po jedné takové bouřlivé noci byl tatínek donucen najít selskou chalupu. A tak nás naložil na škuner a plul k domečku pod Branovem, kde se říkalo V Luhu. A v chalupě u převozníka Karla Proška, knírek měl zrovna jako Adolf Hitler, jsme našli na dlouhá léta přístřeší. V chalupě byla pravá pec na chleba, ve sklepě mlíko a máslo a pod ním podmáslí a v chlívě kráva a na stráni brambory a v lese hříby a ve vodě, na kterou jsme koukali z okna, mračna ryb. (...)

Srnčí opatřoval Karel Prošek záhadným způsobem v křivoklátských lesích, aspoň dlouhá léta to nikdo nevěděl. V Proškovi ovšem kolovala od narození pytlácká krev. (...)

Opatřil si od sedláka Nováka štěně vlčáka a dal mu jméno Holan, podle slavné pražské špeditérské firmy. Však by také Holan mohl stěhovat nábytek. Měl mohutnou hrud', silné nohy a obrovskou tlamu a nos mu ještě navíc koukal z čumáku ven a světla měl žlutá a přemýšlivá, jenže za tma očima bylo ještě něco schovaného. Byly to vlčí oči. (...)

Valil se ještě jako štěněčí kulička s vypoulenými kukadly a už zabíjel slepice. Haf a haf. Vrr a vrrr. A hlavně škub a trh a smrt. To později. A proto se ho sedlák Novák rád zbavil. Ale byl to přesně takový pes, jakého potřeboval strejda Prošek. Přihnal husy domů a tu, na kterou mu strejda Prošek před posvícením ukázal, zakousl jako malinu. Vyháněl kravku a slepice z políček. Ráno našel Prošek na prahu chaty zabitou kunu nebo tchoře a zakousnuté němkyňe ležely vyrovnány v řadě jako slepice na hřadě. Před námi svedl Holan rvačku se silným lišákem, nesoucím do lesa ukradenou kachničku. (...)

Někde uvnitř Proška a Holana rostlo přátelství, jaké jsem nikdy neviděl ani mezi lidmi. Holan pro Proška skákal z lásky do vody. Vždycky když ho Prošek nechtěl s sebou vzít s lodí na druhou stranu řeky, když tekla velká kalná voda anebo když pluly ledové námrazy, vrhal se Holan do řeky a plaval za pánem. Tam za řekou u toho bílého zděného domečku Anamo popíjel pán pivo a ještě radši rum a Holan čekal bez hnutí celé hodiny venku, hlavu a oči namířené na dveře. (...)

A najednou to skončilo, protože přišel bývalý svobodník pan Adolf Hitler, který měl pod nosem knírek jako můj milovaný strejda Karel Prošek. Luh neměl tenkrát místní rozhlas, a tak sem chodil bubnovat nad chalupy obecní policajt Karel Kovařík s nasazenou rakouskou čepicí, bývalý švec, nahluchlý jako dvě polena, celý ošuntělý. Měl červený bubínek a modré paličky, a když skončil, bubnování, žebal na nás klucích:

„Dej mi korunu!“

A jak přišel ten Adolf Hitler, pan Kovařík vybubnoval a vykřičel:

„Na vědomost se dává, že se v této zemi zřizuje protektorát Böhmen und Mähren.“

Můj tatínek těžce nesl, že nesměl na Křivoklát, a nebýt naší maminky, které se bál jen o trošku míň než Adolfa Hitlera, už dávno by tam zajel. V třetím roce války povolali můj brácha Huga a Jirku do koncentráku a on povídal doma:

„Ti kluci se potřebujou před odjezdem najíst. Masa. Přivezu nějaké ryby.“

Tatínek nesměl jezdit na kole jinam než do práce, nesměl opustit bez povolení bydliště, a ryby už vůbec nesměl lovit, neboť nežil na Riviéře, ale v protektorátě, obklopen pozorností četníků a gestapa. (...)

Tatínek opustil náš buštěhradský dům čp. 54 bez hvězdy, odpáral si ji a strčil do kapsy, na tandem dal batoh, pytle a skládací haltýř na úhoře. Maminka nadávala, dost.

Tatínek šlapal ještě za noci přes Žehrovice a Lány, na cestu mu svítily hvězdy jiné než ta v kapse, na níž stálo JUDE. Na silnici v Lánech před hřbitovem zastavil na pár vteřin, smekl čepici a pozdravil tak pana Masaryka. Myslel pak na všechno možný, i na to, jak je svět zamotaný a podělaný, že před časem tu jel jako pán ve svém americkém buicku a teď se tu plouží podél škarpy na rozvrzaném kole jako chudý žid. Pak sjel serpentinami na Křivoklát a tlačil kolo do vršku na Višňovou a potom šlapal podél řeky Berounky, kde se pěna kupila na štítech tůních jako před lety a stejně hučela jako tenkrát a přes silnici lezly už v horku zmije. Objevila se krásná Čechova vila a mlýn a Proškova nabílená chalupa s dvěma okny a červenou střechou a můj tatínek k ní jel přitahován jak magnetem... Přijel sem takhle stokrát a tentokrát se mu zdála nejkrásnější, jako zámek anebo jako hrad či jako něco, co se vůbec nedá vypovědět. (...)

U Proška táta nespál. Jen kolo si dal do stodoly a vzal si v nůši na ostrov žitnou slámu. Lehl si v noci na ni a přikrýval se gumákem. Karel mu přinesl k snídani mlíko, máslo, chleba a čerstvé makové buchty od paní Karolíny. Táta kalil vodu a chytal maličké řízky na velké úhoře, připravoval šňůry a skládací haltýř. V Buštěhradě měl od sedláků slíbeno za úhoře maso a sádlo ze zabíjaček. Ale byly krásné světlé, a tudíž špatné noci. Měsíc svítil naplno, tak pro básníky, a úhoři, noční dravci, se asi báli a nežrali. Tatínek už si zoufal, celé noci nespál a napichoval rybičky a žížaly na háčky. Ráno šňůry zely prázdnotou a on se tloukl do hlavy a proklínal zsranej svět. Karel ho pozoroval, jak si vaří v kotlíku malinové knedlíky, a povídal:

„Nebuďte smutný, povezete mouku a máslo!“

„Karle, já potřebuju pro svý kluky maso. Potřebujou se ještě jednou pořádně najíst masa.“ (...)

A pak řekl táta větu, na kterou už zřejmě myslel doma a kterou neřekl mamince, ale kvůli které sem hlavně jel. „Karle, přines mi srnce.“

Byla to prosba a příkaz zároveň. Karel na to řekl:

„Od té doby, co přišli skopčáci, jsem s Holanem v lese nebyl. Myslete si, že nejsem chlap, ale mám šest dětí. Teď za to dávají trest smrti.“

„Dobře, Karle. Půjčíš mi Holana?“

„Nevím, jestli s vámi půjde. Ještě s nikým nešel.“

„Se mnou půjde.“

„Když půjde, tedy půjčím.“

„Přijdu si pro něho, Karle, až přijde ta chvíle.“

Karel Prošek odcházel se shrbenými rameny, bylo to pro něho strašně kruté.

Můj tatínek si rozprostřel v rákosí gumák, lehl si na něj a pozoroval babiččím divadelním kukátkem stráň. Utekl den, dva. Srnec nešel. Táta pil z bandasky mlíko, co mu nosil Prošek. (...)

Nastal poslední den, kdy mohl přijít, a pak už musel tatínek odjet. Ležel v rákosí a malé kukátko tlačil do očí, ze zarudlých očí mu vytékaly slzy únavy a vzteku. (...) Odpoledne usnul, čepice se mu posunula do týla, dalekohled babičky Malvíny spadl do rákosí. Když se probudil, bylo odpoledne, takové pozdní odpoledne, kdy hmyz někam odlétá, krávy se ženou z luk domů a ryby začínají žrát. Tatínek protřel oči. Naproti ve stráni docela blízko se pásal srnec, na poslední chvíli ho sem zřejmě poslal židovský pánbůh. Táta uchopil dalekohled a prohlížel si ho. Krásné paroží, krásnější než všechna, která viděl před válkou na hradě Křivoklátě. Byl to přímo božský srnec. Mohutnou hlavu nesl silný, skoro až jelení krk, a celý hořel zvláštní zrzavou a zlatou barvou, jako by vystoupil ze žhavého pekla, a ne od samého pánaboha.

Tatínek se v bahnitě zátocě, když se brodil na druhou stranu, málem utopil, na přívoz přiběhl celý udýchaný a černý. Prošek ho přivítal:

„Co jste vyváděl?“

„Karle, kde je Holan? Je tam kapitální kus, srnec jako tele.“

„Já bych to, pane nedělal. Odpoledne tady šli Němci někam do hájovny. Celá skupina. Měli na krku malé kulometry.“

„Říkal jsi, že mi půjčíš toho svého psa.“

„Když s vámi půjde. Holane!“

Holan vylezl zpod dříví. Stoupl si a díval se na Proška.

„Půjdeš s ním a budeš dělat, co ti řekne! Rozumíš?“ A k tatínkovi:

„Nakonec mu vezmete hlavu do dlaní a řeknete: Holane, běž! O víc se už starat nemusíte.“

Prošek šel k chalupě a zavřel dveře, aby Holan pochopil, že má teď jiného pána.

Holan si sedl a prohlížel si tatínka obaleného bahnem, ve svém životě takové strašidlo neviděl. Pak ho poznal, zavrtěl ocasem, vstal a tatínek myslel, že má vyhráno. Ale mylil se. Holan si zase sedl a čekal, že mu tatínek hodí jako obvykle pár pražských buřtů.

„Holane, pojď se mnou. Ty se přece pamatuješ na ty buřtíky, co jsem ti vozil. Pojď, kamaráde.“

Holan seděl, jenom mrkal očima a prohlížel si dál svého tátu. Bylo jasné, že s ním nepůjde, nešel nikdy s nikým. Můj tatínek ho znovu prosil, jako neprosil nikdy nikoho, ale marně. Říkal mu Holane, Holanečku, ale bylo to zbytečné. Pak už začínal být zoufalý, a byl na pokraji toho stavu, kterému se říká šílenství. Vyndal z kapsy tu malou plátěnou hvězdu JUDE a ukazoval ji Holanovi a křičel:

„Já jsem teďka žid a žádný buřty nemám. Sám bych nějaký potřeboval. Jsem žid a potřebuju pro mý báječný kluky maso a ty mi ho musíš opatřit!“

Pak mu tekly slzy, otočil se a šel k pěšině, vedla na ostrov. (...) Ale na začátku cestičky to přece jen nevydržel a otočil se.

Oči psa a člověka se střetly. Dívaly se na sebe dlouho, snad celý věk, světla v nich zhasínala a rozsvěcovala se, a co si říkaly, to se nikdo nedoví, protože jsou oba mrtví, a i kdyby byli živi, nikdo by se to nedověděl, protože oni sami to stejně nevěděli. Snad nadávali na psí život, snad na židovský, ale to je všechno snad. Holan vstal, protáhl se a šel líně jako obyčejný převoznický pes za svým tatínkem, jako by mu odjakživa patřil. Na pěšině se změnil v toho vlka.

Můj tatínek šel po té uzounké stezce nad řekou ke stráni, kde byl na paše srnec, a před ním tři kroky kráčel Holan. Můj táta už podnikl různé hony, ale to bylo docela něco jiného, když střílel na honech a dával koncerty, neboť střílet se naučil v Africe, kde neměli co dělat a stříleli pořád. (...)

Na ostrov už nebylo daleko. Skupina habrů, pak chomáček slabých bříz s močálovitou barvou listů a potom už duby. Pes se zastavil. Spatřil srnce.

Ještě byla možnost vrátit se. Holan by to udělal. Ale tatínek vzal jeho hlavu do dlaní a zašeptal tu zabijáckou větu:

„Holane, běž!“

A Holan vyběhl. Nabral si směr a letěl téměř ve vzduchu mezi duby. Pak už uháněl příkrčen a poslední metry se ztratil tatínkovi z očí, plížil se ve vysoké trávě. Tatínek zapomněl na opatrnost i na to, že může srnce poplašit, a kráčel fascinován dál a dál. A pak spatřil psa, jak vyrazil, a uslyšel srnce, jak bekl. Holan už několik let takhle nelovil a srnce prostě minul. Skočil mu na hřbet a svezl se z něho po zadku dolů. Můj tatínek se opřel o dub, už neměl sílu někam jít a něco dělat. (...) Srnec byl ještě mohutnější, než se zdál z ostrova. Skákal k řece, jakoby vymršťován pružným pérem. Snad dvacet metrů nad řekou Holan skočil podruhé a naposled. Srnec udělal překot jak zajíc po plném zásahu broky. Ale mrtev nebyl. Ještě se cosi odehrávalo, obě těla se válela v kotoučích ze stráně a zelená tráva pozdního jara se barvila krví. U řeky srnec zůstal ležet a Holan nad ním stál. Můj tatínek byl zpocený odshora dolů. Opustil dub a chtěl sestoupit k řece. Vtom spatřil dva chlapy, jak odhánějí psa. Dostal třasavku, vzpomněl si zase na ty německé samopalníky, kteří už asi nejsou před sněhobílou hájovnou. Ale ti dva chlapi byli rybáři, měli na zádech pruty, jako jiní mají pušky. Zahnali psa, vyndali dýky a začali s nějakou zvláštní samozřejmostí stahovat srnce, jako by jim patřil. Holan se vrátil a měl sklopené uši jak po výprasku a provinilé oči.

Přišli smutní na přívoz, Karel Prošek uviděl tátův prázdný batoh a přijal je téměř s radostí:

„Tak rohatec už tam nebyl? Uplách?“

Můj tatínek mu vyprávěl, co se stalo. Strejda Prošek nikdy nesnesl, když mu někdo vyfoukl z nalíčeného prutu rybu, natož srnce. A pak také viděl, že je už v přílišném běhu něco, u čeho zpočátku nechtěl být, ale nakonec do toho také spadl. Povídal:

„Dobře mě poslouchejte! Vy půjdete po pěšince a já pod vámi, jako když něco hledáme. Ale rychle. Psa tu necháte.“

Šli, takřka utíkali, a u té stráně mrtvých srnců začal Prošek volat:

„Pane nadlesní, tady to bylo!“

A táta odpovídal jako špatný ochotník: „Jo, tady by to snad mohlo být.“

Potom uslyšeli velký dupot a zahlédli oba rybáře, jak peláší podle řeky nahoru k Rozvědčíku a k proudům, kde obvykle žrávaly parmy a kde se dalo přebrodit a utíkat strachy dál až do země Tramtárie.

Prošek šel k srnci. Byl už vykuchaný, stažený, vystlaný smrkovými větvíčkami jak v obchodě zvěřina, dělali to zřejmě odborníci. Opodál ležela hlava se zavřenýma očima a nádhernými velkými parůžky. Prošek se ještě podíval za rybáři a řekl:

„Tak vám pěkně děkujem, mládenci.“

Nacpali srnce do batohu, a vtom se v lese ozvaly první rány. Němci zahájili lov. Po pěšince už utíkali, střídavě nesli batoh. Na přívoze ho uložili na půdu a táta spal poslední noc na ostrově. Nespál, stále pozoroval mlčící hvězdy a jasný měsíc a podle ostrova tekla řeka a někde lovila vydra a bylo mu tak krásně, že tady byl a že se všechno povedlo, jak si přál.

Za tmy vyrazil od přívozu, chudák Prošek mu někde sehnal na cestu stovku cigár. Na tandemu měl mouku, máslo, koláče a v batohu srnce, hlavu s parůžky nechal Proškovi. Vyšlapal kopec a jel serpentinami dolů do městečka Křivoklátu. V městečku se to hemžilo Němci. Ztratil nervy a chtěl od kola utéci, jedna paní mu však povídala:

„Pane, máte všechno od krve.“ Tahle česká paní, kterou neznal jménem, ho vzala domů, s mužem mu srnce přebalili, uvařili mu kafe, aby se posilnil na cestu a fleky na kabátě mu zatím vyprala. A potom už můj povedený tatínek frčel dál a byl už nějaký klidný, protože po tom, co prožil v křivoklátských lesích a teď, věděl, že má dnes a také zítra kliku a že se nic nestane. Jel jak z výletu, a když se rozednilo a minulo ho obrněné auto wehrmachtu bez povšimnutí, začal si broukat písničky z legií...

Začínalo léto a bylo krásně, květy z třešní už opadaly a padaly květy z hrušek a jabloní a začaly se tvořit plody v tom třetím roce války. Na Buštěhrad přijel odpoledne a srnec byl spravedlivě rozdělen. Jednu kýtu jsme dali pekaři Bláhovi, byl k nám za války moc hodný, jednu do statku Burgrovým, ti k nám byli ještě hodnější, a ostatní máma naložila do takové krásné kamenné štoudve a dělala mým bráškům Hugovi a Jirkovi omáčky a bifteky, což byla její veliká specialita. Kluci se cpali na příští léta, aby vydrželi Terezín, Osvětim, Mauthausen a pochody smrti v třicetistupňových mrazech a nošení kamenů do mauthausenských schodů v třicetistupňových vedrech a všechny ty krásné věcičky, které pro ně připravili naši vážení sousedé Němci. Hugo se vrátil celkem dobrý. Jirka se vrátil z Mauthausenu a měl čtyřicet kilo a půl roku umíral od hladu a utrpení, než začal znovu žít. Nikdy mi o tom moc nevyprávěl, jenom jednou, a když jsme mluvili o tom srnci, řekl:

„Možná že ten srnec mi zachránil zrovna život. Možná že ty poslední kusy pořádného masa mi vystačily akorát do konce.“ (...)